

مقایسه تأثیر موسیقی درمانی و قنداق بر شاخص‌های فیزیولوژیک و شدت درد ناشی از خونگیری در نوزادان نارس بستری در بخش مراقبت‌های ویژه نوزادان: یک کار آزمایی تصادفی

کامران میرزایی (MD)^{۱*}، فائزه جهان‌پور (PhD)^۲، رقیه گشمرد (PhD)^۲، علی‌اکبر کریمی (MSc)^۳، شرافت اکابریان (PhD)^{۲**}

^۱ گروه پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران

^۲ گروه پرستاری، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران

^۳ بخش اورژانس، بیمارستان نمازی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

(دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۷/۳ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۳)

چکیده

زمینه: درد بواسطه تأثیر بر تکامل عصبی، صدمات روحی- روانی بر نوزادان وارد می‌نماید. این مطالعه با هدف ارزیابی تأثیر موسیقی درمانی و قنداق بر شاخص‌های فیزیولوژیک و شدت درد ناشی از خونگیری در نوزادان نارس انجام شد.

مواد و روش‌ها: این کارآزمایی بالینی شاهددار تصادفی بر روی ۵۱ نوزاد بستری در NICU بیمارستان خلیج فارس بوشهر انجام شد. نوزادان به روش تخصیص تصادفی بلوکی به گروه‌های موسیقی، قنداق و کنترل تقسیم شدند. برای نوزادان گروه موسیقی از پنج دقیقه قبل تا دو دقیقه بعد از خونگیری موسیقی پخش شد، نوزادان گروه قنداق از ده دقیقه قبل از خونگیری تا دو دقیقه بعد بوسیله ملحفه نازکی قنداق شدند. در همه گروه‌ها، ضربان قلب و اشباع اکسیژن خون شریانی ۳۰ ثانیه قبل، حین، ۳۰، ۶۰، ۹۰، ۱۲۰ ثانیه پس از خونگیری اندازه‌گیری شد. از ۳۰ ثانیه قبل از خونگیری تا دو دقیقه بعد، از چهره نوزادان فیلمبرداری شد، ابزار درد برای فواصل زمانی ۳۰ ثانیه‌ای تکمیل شد. جهت آنالیز داده‌ها از آزمون‌های کروسکال-والیس و رگرسیون رتبه‌ای استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج نشان داد، بین نمره درد در گروه‌های مداخله تفاوت معناداری وجود داشت به نحوی که نمره درد در گروه قنداق در ثانیه‌های ۹۰ و ۱۲۰ کمتر از گروه موسیقی بود. در گروه‌های مداخله تغییرات ضربان قلب کمتر از گروه کنترل بود. از نظر اشباع اکسیژن خون شریانی بین سه گروه تفاوت معناداری مشاهده نشد.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد، قنداق و موسیقی می‌توانند درد ناشی از خونگیری را کاهش و علائم حیاتی را در وضعیت بهتری حفظ کنند ولی قنداق تأثیر بیشتری بر کاهش درد داشت.

واژگان کلیدی: موسیقی درمانی، قنداق، نوزاد نارس، درد، خونگیری وریدی

** بوشهر، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران

مقدمه

درد و کنترل آن یک مشکل بهداشتی در جهان است (۱). کنترل درد جزء مهمی از مراقبت تلقی می‌شود، انجمن بین‌المللی درد آمریکا، آن را به‌عنوان پنجمین علامت حیاتی معرفی کرده که نشان دهنده تأکید بر اهمیت آن و افزایش آگاهی اعضای تیم بهداشتی می‌باشد (۲). نتایج مطالعات نشان می‌دهند نوزادان ترم و نارس هر دو درد را احساس می‌کنند (۱ و ۲) ولی نوزادان نارس نسبت به نوزادان ترم بیشتر در معرض درد قرار دارند زیرا در حین مراقبت و درمان، تحت رویه‌های دردناک زیادی قرار می‌گیرند. نوزادان نارس حساسیت بیشتری نسبت به درد در مقایسه با نوزادان ترم دارند، زیرا سیستم تعدیل درد در آن‌ها کامل نیست و حتی تحریک غیردردناک ممکن است باعث واکنش درد در آن‌ها شود. قرارگیری در معرض درد مکرر در ابتدای زندگی ممکن است اثرات طولانی مدت بر نوزاد بگذارد که شامل تغییرات رفتاری، تغییر در پاسخ به استرس و آسیب‌پذیری در مقابل مشکلات روحی و روانی می‌باشد (۳). تحقیقات نشان می‌دهند که نوزادان در بخش‌های مراقبت‌های ویژه به طور متوسط روزانه ۱۶ پروسیجر دردناک را تجربه می‌کنند که رایج‌ترین آن‌ها خونگیری است و اکثر پروسیجرها بدون تدابیر مؤثر درمانی درد، انجام می‌شود (۴-۶). از این‌رو بکارگیری شیوه‌هایی برای جلوگیری از درد، کنترل و کاهش آن در نوزادان بدنبال تحریکات دردناک ضروری است (۷). منگات (Mangat) و همکاران در مطالعه‌ای که در رابطه با مقایسه روش‌های دارویی و غیردارویی انجام دادند، مؤثر بودن روش‌های غیردارویی را در مقابل روش‌های دارویی گزارش نمودند (۸). مطالعات اخیر نشان داده‌اند که مداخلات غیردارویی ساده مانند مکیدن

غیرتغذیه‌ای، گلوکز خوراکی، تماس پوست با پوست مادر، روش کانگورویی، پخش موسیقی و تحریکات چند حسی می‌توانند بطور مؤثر پاسخ‌های درد را در نوزاد در حین رویه‌های دردناک کاهش دهند (۱، ۴ و ۸). مداخله از طریق موسیقی یکی از چندین روش مراقبت محیطی است که در آن پرستاران محیط را تغییر می‌دهند تا باعث بهبود سلامت و احساس خوب بودن شوند (۹). موسیقی درمانی استفاده سیستماتیک موسیقی جهت ایجاد تغییرات مثبت در نشانه‌های رفتاری و فیزیولوژیک از طریق کاهش ضربان قلب، تنفس، فشارخون، متابولیسم، مصرف اکسیژن، سفتی عضلات و غیره می‌باشد (۱۰). از زمان اثبات تکامل سیستم شنوایی در نوزادان، مطالعات متعددی تأثیر تحریکات صوتی بر نوزاد را بررسی نموده‌اند. تحقیقات علمی نشان داده‌اند که موسیقی به عنوان یکی از مراقبت‌های مکمل و یک تحریک طبیعی غیرتهاجمی، می‌تواند در جهت دستیابی به اهداف درمانی و تکاملی، در نوزادان بستری در بیمارستان مورد استفاده قرار گیرد (۱۱). یکی دیگر از مداخلات غیردارویی که سال‌ها به دست فراموشی سپرده شده بود و دوباره در حال احیا شدن است، قنداق می‌باشد (۱۲). قنداق در نوزادان نارس باعث افزایش رشد و نمو نوروماسکولار، ارتقا مکانیسم‌های خودتنظیمی، جلوگیری از ناآرامی‌های جسمی و تسکین درد می‌شود (۶ و ۱۳). اغلب پزشکان و پرستاران بدون توجه به درد نوزادان، روزانه مداخلات دردناک متعددی را بر روی نوزادان انجام می‌دهند. با توجه به اینکه نوزادان قادر به بیان درد خود نیستند، پرستاران و پزشکان باید تمام سعی خود را جهت پیشگیری و تسکین درد آن‌ها بکار ببرند (۱۴). از آنجایی که نوزادان بستری در NICU نیاز به مراقبت مداوم و

انجام مداخلات تشخیصی و درمانی در تمام طول شبانه روز دارند بعلاوه رفت و آمد مادران به محیط بسته NICU موجب ایجاد استرس در مادر و انتقال استرس به کادر درمان شده و ممکن است باعث اختلال در روند انجام مداخلات شود (۱۵). لذا می‌توان از مداخلات غیردارویی نظیر موسیقی و قنذاق جهت تسکین و آرام سازی نوزادان بهره برد (۱۶).

علی‌رغم مطالعات متعددی که پیرامون مداخلات دارویی و غیردارویی انجام شده است، در زمینه مقایسه موسیقی درمانی و قنذاق در رابطه با جنبه کاهنده درد، مطالعات محدودی در دنیا انجام شده و در ایران مطالعه‌ای در این زمینه انجام نشده است. لذا مطالعه حاضر با هدف مقایسه تأثیر موسیقی درمانی و قنذاق بر شدت درد ناشی از خونگیری در نوزادان نارس انجام شد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر تجربی و از نوع کارآزمایی بالینی شاهددار تصادفی می‌باشد که پس از کسب مجوز از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی بوشهر (کد اخلاق: ۱۶۵. ۱۳۹۵. ir.bpums.rec) در مرکز کارآزمایی بالینی ایران به شماره (IRCT2017040433209N1) به ثبت رسید. جامعه پژوهش شامل نوزادانی می‌باشد که با سن بارداری مساوی یا کمتر از ۳۶ هفته در NICU بیمارستان شهدای خلیج فارس بوشهر بستری بودند. معیارهای ورود به مطالعه شامل؛ سن تولد مساوی یا کمتر از ۳۶ هفته، وزن تولد کمتر از ۲۵۰۰ گرم، گذشت حداقل ۲۴ ساعت از لحظه تولد و نمره آپگار بالاتر از ۶ در دقیقه پنجم بعد از تولد بود. ضمن اینکه خونگیری انجام شده اولین خونگیری نوزاد در همان روز بوده و قبل از آن خونگیری انجام نشده بود. معیارهای خروج از مطالعه شامل؛ تغذیه

نوزاد ۳۰ دقیقه قبل از انجام مداخله، دریافت داروی آرام‌بخش یا مسکن شش ساعت قبل از مداخله، وجود آنومالی مادرزادی و تشنج در نوزاد بود.

پس از اخذ رضایت آگاهانه کتبی از والدین نوزادان، نوزادانی که معیارهای ورود به پژوهش را داشتند، انتخاب شدند. حجم نمونه لازم در این مطالعه با فرض $\alpha=0/05$ و $\beta=0/2$ و با احتساب $\delta=4/02$ Pool برای ضربان قلب و $\delta=3/95$ Pool برای ضربان قلب بعد از مداخله و $\delta=0/81$ Pool برای O2sat حین و $\delta=0/93$ Pool برای O2sat بعد از مداخله و با احتساب حداقل اختلاف بالینی مهم برای ضربان قلب معدل ۱۰ و برای O2sat ۲ درصد با استفاده از نمودار گرام التمن برای محاسبه حجم نمونه در مطالعات کارآزمایی بالینی حجم نمونه در هر گروه حداقل ۱۲ نفر و با استفاده از فرمول تصحیح حجم نمونه $n' = \sqrt{kn}$ حجم نمونه در هر گروه ۱۷ نفر (جمعاً ۵۱ نفر) برآورد شد. بنابراین ۵۱ نوزاد با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و سپس با روش تصادفی‌سازی بلوکی تخصیص تصادفی شدند. در این تخصیص تصادفی افراد در بلوک‌های ۶ تایی قرار گرفتند. بلوک‌ها ترکیب‌های مختلف A، B و C بودند که در آن‌ها از هر گروه ۱۷ نفر وجود داشت. ترتیب بلوک به‌صورت تصادفی تعیین و سپس افراد به‌ترتیب مراجعه در یکی از گروه‌های A، B یا C قرار گرفتند. خونگیری در نوزادان گروه A تحت پخش موسیقی، نوزادان گروه B تحت قنذاق و نوزادان گروه C تحت مراقبت‌های روتین بخش انجام شد. خونگیری‌ها بخشی از روند تشخیصی و درمانی نوزاد بود و هیچ‌گونه مداخله تهاجمی اضافه صورت نگرفت. برای انجام خونگیری، نوزاد را از انکوباتور خارج و زیر وارمر، خونگیری از شریان و توسط یک پرستار ثابت دارای مهارت کافی با اسکالپ آبی، تحت یکی از روش‌های قنذاق، پخش

نوزاد و به فاصله ۲۰ سانتی متری از گوش او قرار داشت، پخش شد.

برنامه گروه مداخله قنداق: نوزاد بدون لباس و تنها با یک پوشک تمیز، توسط پژوهشگر در یک ملحفه نازک قنداق پیچ شد و با استفاده از یک کرنومتر، پس از گذشت ده دقیقه از زمان قنداق کردن نوزادان، دست نوزاد از قنداق خارج شده و خونگیری انجام شد و پس از قرار دادن پانسمان کوچکی بر محل خونگیری، مجدداً اندام نوزاد داخل قنداق قرار گرفت و وضعیت قنداق تا ۲ دقیقه پس از خونگیری نیز حفظ شد.

نوزادان گروه کنترل کلیه مراقبت‌های روتین را در طول بستری دریافت کردند. قبل از انجام خونگیری از نوزادان هر سه گروه، ابتدا قسمت اول ابزار یعنی اطلاعات جمعیت‌شناختی و فیزیولوژیک نوزاد توسط پژوهشگر تکمیل گردید. جهت تعیین شدت درد از ۳۰ ثانیه قبل از خونگیری تا ۲ دقیقه پس از آن از نوزاد در یک نمای بسته با یک دوربین کنون مدل پاور شوت‌ای ۳۲۰۰ فیلمبرداری صورت گرفت. سپس فیلم‌ها کدگذاری و از یک کمک پژوهشگر مجرب (دارای ۶ سال سابقه کار در بخش مراقبت‌های ویژه نوزادان) خواسته شد، تا ابزار استاندارد سنجش درد را برای هر نوزاد کامل کند. ابزار بررسی درد PIPP یک ابزار تخصصی سنجش درد حاد در نوزادان می‌باشد که در مطالعات از روایی مطلوب و پایایی ۰/۹۶ برخوردار می‌باشد (۱۹-۱۷).

در مطالعه حاضر از ترجمه ابزار که توسط ریحانی و همکاران در دانشکده پرستاری مامایی مشهد انجام شده بود، استفاده شد (۲۰). ابزار بررسی درد PIPP شامل ۷ شاخص می‌باشد. هریک از این شاخص‌ها درجه‌ای از صفر تا ۳ را به خود اختصاص می‌دهند که در مجموع مقادیری بین ۰ تا ۲۱ حاصل می‌شود. مقادیر کمتر از ۶ نشانه عدم وجود درد، مقادیر ۷ تا ۱۲ نشانه درد خفیف تا

موسیقی و یا روش‌های روتین بخش انجام گرفت، سپس پانسمان کوچکی بر روی محل خونگیری قرار گرفت. در صورتی که نوزادی به هر دلیل گریه می‌کرد یا خواب بود انجام نمونه‌گیری به بعد از بیداری و آرام شدن وی موکول می‌شد. در همین حین میزان درد نوزادان به عنوان پیامد اولیه بر اساس مقیاس اندازه‌گیری درد نوزادان نارس (Premature Infant Pain Profile: PIPP) توسط کمک پژوهشگر تعیین شد. همچنین برای کاهش اثر مواردی چون شدت بیماری به عنوان یک عامل مداخله‌گر، نمره PIPP در فواصل ۳۰ ثانیه‌ای بررسی شد. شاخص‌های فیزیولوژیک نوزادان تحت مطالعه به عنوان پیامد ثانویه (تعداد ضربان قلب و میزان درصد اشباع اکسیژن شریانی) بوسیله مانیتور Masimo مدل Saadat/S1600 که توسط مسئول تجهیزات پزشکی در سه ماهه اخیر کالیبره شده بود، اندازه‌گیری شد. جهت اندازه‌گیری پارامترهای فیزیولوژیک نیز، از یک پالس‌اکسیمتری متصل به انگشتان پای نوزاد استفاده شد. این پارامترها ۳۰ ثانیه قبل، در حین، ۳۰، ۶۰، ۹۰ و ۱۲۰ ثانیه پس از انجام خونگیری اندازه‌گیری و ثبت شد. شایان ذکر است در این مطالعه تعداد ضربان قلب به عنوان متغیر کمی بررسی و ثبت نشده است بلکه بر اساس الگوی چک لیست گردآوری داده‌های این متغیر به صورت رتبه‌ای با طبقه‌بندی افزایش ۰ تا ۴ ضربه در دقیقه معادل رتبه صفر و افزایش ۲۵ ضربه در دقیقه معادل رتبه ۳ منظور شده است.

برنامه گروه مداخله موسیقی درمانی: نوزاد بدون لباس و تنها با یک پوشک تمیز زیر دستگاه وارمر قرار گرفت. سپس از ۵ دقیقه قبل تا ۲ دقیقه بعد از خونگیری، موسیقی لالایی پیانو (Piano Lullaby) گری استدلر (Gary Stadler) با شدت صوت ۵۰ دسی بل توسط دستگاه پخش که دو بلندگوی کوچک در دو طرف سر

متوسط و مقادیر بیش از ۱۲ نشانه درد شدید می‌باشد.

تجزیه و تحلیل آماری

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی (درصد)، میانگین و انحراف معیار و دامنه) و جهت مقایسه مشخصات دموگرافیک سه گروه (با توجه به عدم تبعیت داده‌های متغیرهای سن نوزادان، سن بارداری مادران، وزن هنگام تولد نوزادان و میانگین مدت خونگیری از توزیع نرمال با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف) از آزمون کروسکال-والیس با تست تعقیبی Dunn و برای مقایسه رتبه درد و رتبه شاخص‌های فیزیولوژیک و رفتاری نوزادان در بین سه گروه در طول پیگیری مطالعه از آزمون رگرسیون رتبه‌ای در سطح معنی داری ۰/۰۵ و با کمک نرم‌افزار آماری SPSS ویرایش ۲۴ استفاده شد.

یافته‌ها

این مطالعه در ابتدا بر روی ۵۵ نوزاد دارای معیارهای ورود انجام شد، ولی در زمان جمع‌آوری اطلاعات به دلیل عدم موفقیت در خونگیری در اولین بار یک نوزاد از گروه کنترل، دو نوزاد از گروه قنناق و یک نوزاد از گروه موسیقی از مطالعه خارج شدند. بنابراین ۵۱ نوزاد وارد مطالعه شدند.

۲۷ نوزاد پسر (۵۲/۹ درصد) و ۲۴ نوزاد دختر (۴۷/۱ درصد) با نسبت یکسان در سه گروه توزیع شدند. میانگین سنی نوزادان $31/28 \pm 2/76$ و دامنه سنی ۲۶-۳۶ روزه بودند. بین میانگین سنی نوزادان سه گروه مطالعه تفاوت آماری معنی‌داری مشاهده نشد ($p=0/42$). میانگین رتبه تولد، نمره آپگار دقیقه پنجم، سن بارداری مادران، وزن هنگام تولد نوزادان شرکت‌کننده در مطالعه به تفکیک در جدول ۱ ارائه شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها، تفاوت آماری معنی‌داری بین رتبه تولد و نیز نمره آپگار دقیقه پنجم نوزادان شرکت‌کننده در سه گروه مطالعه نشان نداد ($p>0/05$)، لیکن بین وزن هنگام تولد نوزادان و نیز سن بارداری مادران نوزادان شرکت‌کننده تفاوت معنی‌دار بود (به‌ترتیب $p=0/024$ و $p=0/002$). مقایسه دو به دوی گروه‌ها نشان داد وزن هنگام تولد و سن بارداری مادران نوزادان گروه قنناق از همه بیشتر و گروه موسیقی از همه کمتر بود. گرچه فراوانی زایمان نوزادان به روش سزارین در هر سه گروه از نوزادان بالاتر از زایمان طبیعی بود ولی تفاوت بین ۳ گروه معنی‌دار بود ($p=0/020$). میانگین مدت خونگیری در نوزادان سه گروه $90/94 \pm 20/07$ ثانیه بود که بین سه گروه مطالعه تفاوت آماری معنی‌داری نشان نداد ($p=0/036$) (جدول ۱).

جدول ۱) مقایسه مشخصات دموگرافیک نوزادان شرکت‌کننده در مطالعه بین سه گروه				
متغیر	گروه مداخله	میانگین ($\pm$ انحراف معیار)	دامنه	سطح معنی‌داری
رتبه تولد	کنترل	$1/70 (\pm 3/29)$	۳-۱	۰/۴۰
	موسیقی	$2/17 (\pm 3/29)$	۴-۱	
	قنناق	$1/94 (\pm 3/29)$	۴-۱	
سن بارداری مادر (هفته)	کنترل	$30/35 (\pm 3/29)$	۳۶-۲۶	۰/۰۰۲
	موسیقی	$29/76 (\pm 2/68)$	۳۵-۲۶	
	قنناق	$33/64 (\pm 2/49)$	۳۶-۲۸	
نمره آپگار	کنترل	$8/88 (\pm 2/49)$	۱۰-۷	۰/۰۶
	موسیقی	$9/00 (\pm 2/49)$	۷-۱۰	
	قنناق	$8/88 (\pm 2/49)$	۹-۷	
وزن هنگام تولد نوزاد (گرم)	کنترل	$1500/00 (\pm 3/29)$	۱۸۰۰-۷۵۰	۰/۰۲۴
	موسیقی	$1329/41 (\pm 3/29)$	۱۷۵۰-۷۰۰	
	قنناق	$1738/35 (\pm 3/29)$	۱۹۵۰-۷۵۰	
میانگین مدت خونگیری (ثانیه)	کنترل	$80/76 (\pm 20/47)$	۱۱۰-۳۵	۰/۰۶
	موسیقی	$93/35 (\pm 21/80)$	۱۳۰-۶۰	
	قنناق	$94/70 (\pm 17/94)$	۱۲۰-۶۰	

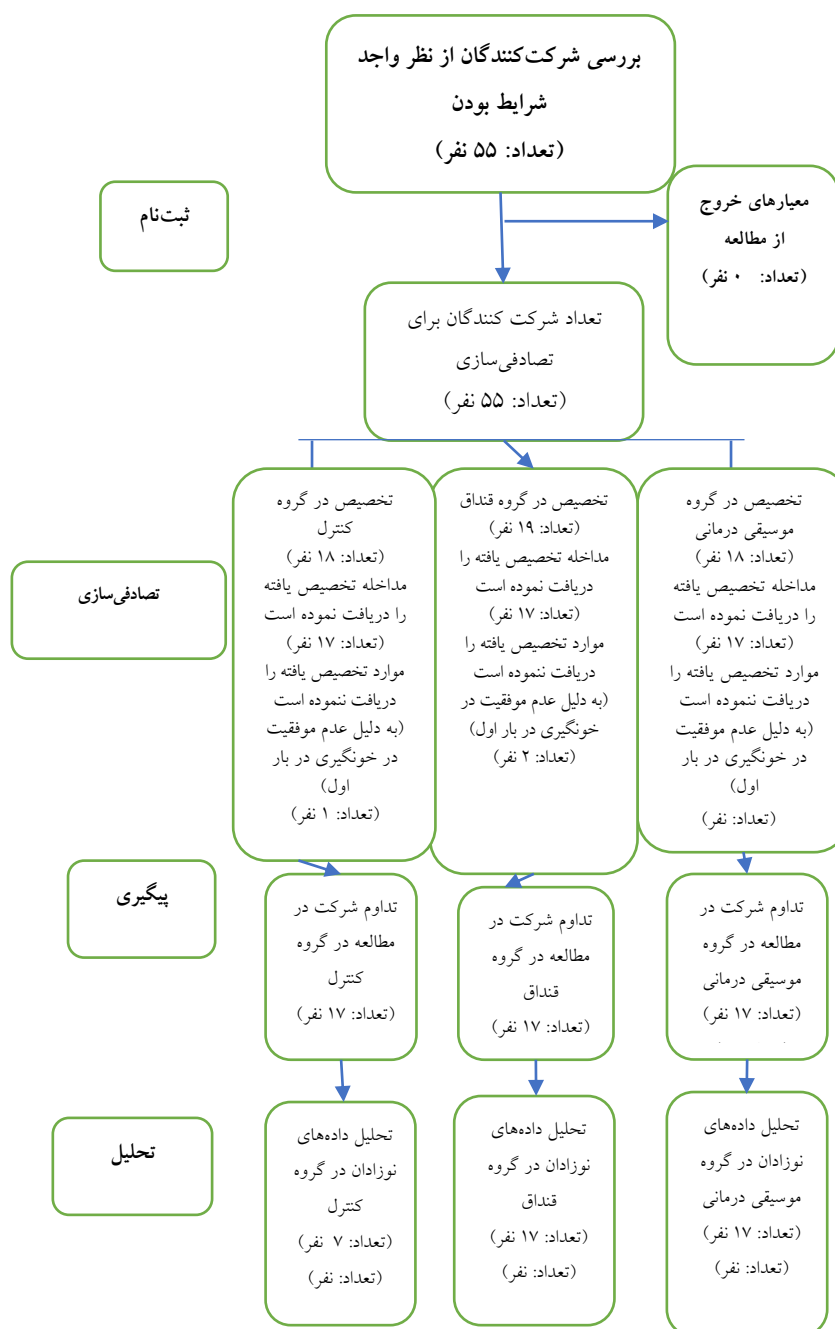
جدول ۲ میانگین رتبه درد در نوزادان شرکت کننده در مطالعه را به تفکیک در زمان های ۳۰، ۶۰، ۹۰ و ۱۲۰ ثانیه بعد از خونگیری نشان می دهد. نتایج تجزیه و تحلیل آماری رگرسیون رتبه ای در حضور متغیرهای وزن نوزادان، سن بارداری مادر و نوع زایمان بیانگر عدم تفاوت بین رتبه درد سه گروه نوزادان شرکت کننده در مطالعه در ثانیه های ۳۰ و ۶۰ بعد از خونگیری

بود. لیکن رتبه درد نوزادان در ثانیه های ۹۰ و ۱۲۰ بعد از خونگیری در بین سه گروه تفاوت آماری معنی داری نشان داد. مقایسه دو به دو رتبه درد در نوزادان در ثانیه ۹۰ بعد از خونگیری بیانگر بالاترین رتبه درد در نوزادان گروه کنترل و پایین ترین رتبه در گروه قنداق بود. به صورت مشابه این الگو در رتبه درد در ثانیه ۱۲۰ بعد از خونگیری نیز مشاهده شد.

جدول ۲) مقایسه رتبه درد نوزادان در زمان های مختلف بررسی بین سه گروه						
دوره پیگیری	گروه مداخله	میانگین (± انحراف معیار)	برآورد	خطای استاندارد	سطح معنی داری	فاصله اطمینان ۹۵٪
ثانیه ۳۰	کنترل	۸/۳۸ (± ۱/۲۳)	۰/۱۳۷	۰/۵۷۱	۰/۸۱	-۱/۲۵۷، ۰/۹۸۲
	موسیقی	۸/۵۳ (± ۱/۲۹)				
	قنداق	۶/۰۶ (± ۲/۰۸)				
ثانیه ۶۰	کنترل	۹/۵۶ (± ۱/۴۴)	۰/۴۰۰	۰/۵۴۲	۰/۴۶	-۰/۶۶۳، ۱/۴۶۳
	موسیقی	۸/۵۶ (± ۱/۳۰)				
	قنداق	۶/۷۵ (± ۲/۴۸)				
ثانیه ۹۰	کنترل	۱۰/۰۰ (± ۱/۷۶)	-۱/۷۶۷	۰/۴۲۱	<۰/۰۰۱	-۲/۵۹۲، -۰/۹۴۲
	موسیقی	۸/۲۵ (± ۱/۴۷)				
	قنداق	۵/۸۸ (± ۲/۲۳)				
ثانیه ۱۲۰	کنترل	۹/۸۱ (± ۲/۸۳)	-۲/۰۷۷	۰/۴۷۵	<۰/۰۰۱	-۲/۹۷۳، -۱/۱۸۲
	موسیقی	۷/۳۱ (± ۲/۶۵)				
	قنداق	۵/۵۰ (± ۲/۲۹)				

نتایج تجزیه و تحلیل آماری رگرسیون رتبه ای در حضور متغیرهای وزن نوزادان، سن بارداری مادر و نوع زایمان برای شاخص های فیزیولوژیک و رفتاری نوزادان شرکت کننده در سه گروه در جدول ۳ ارائه شده است. در تجزیه و تحلیل داده ها، میانگین رتبه ضریان قلب نوزادان سه گروه در ثانیه های ۳۰ و ۶۰ پیگیری بعد از خونگیری، تفاوت آماری معنی داری نشان نداد. لیکن در ثانیه های ۹۰ و ۱۲۰ پیگیری، اگرچه بین میانگین رتبه ضریان قلب نوزادان دو گروه موسیقی و قنداق تفاوت آماری معنی داری مشاهده نشد ولی ضریان قلب نوزادان هر دو گروه بصورت معنی داری پایین تر از گروه کنترل بود. بین شاخص

فیزیولوژیک رتبه درصد اشباع خون شریانی نوزادان شرکت کننده در مطالعه حاضر در حضور متغیرهای وزن نوزادان، سن بارداری مادر و نوع زایمان در هیچ یک از زمان های پیگیری ۳۰، ۶۰، ۹۰ و ۱۲۰ مطالعه تفاوت آماری معنی داری مشاهده نشد. از میان شاخص های رفتاری نوزادان، رتبه شاخص بالا کشیدن ابرو توسط نوزاد بدنال انجام خونگیری در تمامی زمان های پیگیری در گروه های قنداق و موسیقی کمتر از گروه کنترل بود. لیکن در رتبه این شاخص در نوزادان گروه قنداق و موسیقی تفاوت آماری معنی داری مشاهده نشد.

سه گروه تفاوت از نظر آماری معنی دار نبود، در ثانیه های پیگیری ۶۰، ۹۰ و ۱۲۰ این شاخص ها بصورت معنی داری بین سه گروه تفاوت آماری نشان داد به گونه ای که میانگین رتبه های این دو شاخص، در

در خصوص تجزیه و تحلیل رتبه شاخص رفتاری بالا کشیدن ابروها و بهم فشردن چشم های نوزادان سه گروه مطالعه بدنبال خونگیری، بجز در ثانیه ۳۰ پیگیری، که بین رتبه های این شاخص در بین نوزادان

گروه قنداق کمتر از گروه موسیقی و گروه کنترل بوده و در گروه موسیقی نیز کمتر از گروه کنترل بود. همچنین شاخص رفتاری چین نازولیبال نوزادان در زمان‌های پیگیری ۳۰ و ۶۰ ثانیه پس از خونگیری در هیچ‌یک از گروه‌های تحت مطالعه تفاوت آماری معنی‌داری را نشان نداد در حالی که میانگین رتبه این

شاخص در ثانیه‌های ۹۰ و ۱۲۰ پیگیری بین سه گروه تفاوت آماری معنی‌داری نشان داد به گونه‌ای که میانگین رتبه در گروه قنداق به صورت معنی‌داری کمتر از دو گروه موسیقی و کنترل بوده، همچنین میانگین رتبه این شاخص در گروه موسیقی به صورت معنی‌داری کمتر از گروه کنترل بود (جدول ۳).

جدول ۳) مقایسه شاخص‌های فیزیولوژیک و رفتاری نوزادان در زمان‌های مختلف پیگیری بین سه گروه					
متغیر	دوره پیگیری	برآورد	خطای استاندارد	سطح معنی‌داری	ضریب اطمینان ۹۵٪
ضربان قلب	ثانیه ۳۰	۰/۶۷۳	۰/۳۸۸	۰/۰۸	-۰/۰۸۸، ۱/۴۳۴
	ثانیه ۶۰	-۰/۲۷۲	۰/۳۶۹	۰/۴۶	-۰/۹۹۴، ۰/۴۵۱
	ثانیه ۹۰	-۰/۸۰۶	۰/۳۸۶	۰/۰۳۷	-۱/۵۶۳، -۰/۰۴۹
	ثانیه ۱۲۰	-۱/۱۲۴	۰/۴۲۴	۰/۰۰۸	-۱/۹۵۵، -۰/۲۹۴
اشباع اکسیژن خون شریانی	ثانیه ۳۰	۰/۲۵۷	۰/۶۳۶	۰/۶۶	-۰/۹۷۱، ۱/۵۲۰
	ثانیه ۶۰	-۰/۶۱۳	۰/۷۰۷	۰/۳۸	-۱/۹۹۹، ۰/۷۷۳
	ثانیه ۹۰	۰/۱۳۹	۰/۱۹۴	۰/۴۷	-۰/۲۴۱، ۰/۵۱۹
	ثانیه ۱۲۰	-۰/۹۰۸	۰/۷۷۴	۰/۲۴	-۰/۲۴۱، ۰/۶۰۸
بالا کشیدن ابرو	ثانیه ۳۰	-۰/۸۹۳	۰/۴۱۷	۰/۰۳۲	-۱/۷۱۰، -۰/۰۷۹
	ثانیه ۶۰	-۱/۳۳۷	۰/۴۲۷	۰/۰۰۲	-۲/۱۷۵، -۰/۵۰۰
	ثانیه ۹۰	-۱/۶۵۲	۰/۴۵۹	<۰/۰۰۱	-۲/۵۵۲، -۰/۷۵۲
	ثانیه ۱۲۰	-۲/۳۱۶	۰/۵۶۲	<۰/۰۰۱	-۳/۴۱۷، -۱/۲۱۵
بهم فشردن چشمها	ثانیه ۳۰	-۰/۳۴۱	۰/۳۹۱	۰/۳۸	-۱/۱۰۸، ۰/۴۲۷
	ثانیه ۶۰	-۱/۰۲۵	۰/۳۹۹	۰/۰۱۰	-۱/۸۰۸، -۰/۲۴۳
	ثانیه ۹۰	-۱/۴۰۸	۰/۴۲۲	۰/۰۰۱	-۲/۲۳۵، -۰/۵۸۲
	ثانیه ۱۲۰	-۱/۴۵۱	۰/۴۲۱	۰/۰۰۱	-۲/۲۷۶، -۰/۶۲۶
چین نازولیبال	ثانیه ۳۰	-۰/۴۲۶	۰/۳۶۸	۰/۲۴	-۱/۱۴۷، -۰/۲۹۵
	ثانیه ۶۰	-۰/۶۴۸	۰/۳۷۷	۰/۰۸	-۱/۳۸۸، ۰/۰۹۱
	ثانیه ۹۰	-۱/۰۵۳	۰/۳۸۵	۰/۰۰۶	-۱/۸۰۷، -۰/۲۹۹
	ثانیه ۱۲۰	-۱/۳۴۰	۰/۴۱۳	۰/۰۰۱	-۲/۱۴۹، ۰/۵۳۱

بحث

مطالعه حاضر با هدف مقایسه تأثیر موسیقی درمانی و قنداق بر شدت درد ناشی از خونگیری وریدی و شاخص‌های فیزیولوژیک در نوزادان نارس انجام شد. نتایج مطالعه حاضر نشان داد، قنداق می‌تواند درد ناشی از خونگیری را به میزان زیادی کاهش دهد و نمره PIPP کل در گروه قنداق به میزان قابل ملاحظه‌ای کمتر از گروه موسیقی و در گروه موسیقی کمتر از گروه کنترل بود. نتایج مطالعه ریدل پیلا (Pillai Riddell) نشان داد که قنداق می‌تواند به

عنوان تسکین جهت آرامش نوزاد مؤثر باشد ولی اثر بخشی موسیقی درمانی به اندازه قنداق نمی‌باشد، که با نتایج کارآزمایی بالینی حاضر تناسب داشت (۲۱). همچنین نتایج مطالعه دژدار (Dezhdar) و همکاران، نشان داد قنداق می‌تواند درد ناشی از خونگیری در نوزادان زودرس را کاهش دهد و علائم حیاتی آن‌ها را در وضعیت بهتری حفظ کند (۶). نتایج مطالعه شائو (Shu) و همکاران، نیز نشان داد که قنداق می‌تواند درد ناشی از خونگیری از پاشنه پا را کاهش دهد. که هر دو با نتایج مطالعه حاضر هم‌راستا بود (۲۲).

و اشباع اکسیژن خون شریانی دارد (۶). که هر دوی این مطالعات با مطالعه حاضر همسو بود.

شاید یکی از دلایل کاهش ضربان قلب در نوزادان گروه قنناق مهار حرکات بیش از حد نوزاد توسط قنناق باشد. همچنین قنناق می‌تواند با کاهش درد و کاهش حرکات نوزاد از افزایش بیش از حد ضربان قلب نوزاد نیز جلوگیری کند.

لیوانگ (Liwang) و همکاران، در یک مرور سیستماتیک به بررسی تأثیر موسیقی بر پاسخ‌های فیزیولوژیک نوزادان نارس پرداختند. نتایج ۱۶ مطالعه نشان داد که موسیقی بر بهبود شاخص‌های فیزیولوژیک مؤثر بوده و نتایج هشت مطالعه دیگر نشان داد که موسیقی هیچ‌گونه تأثیری بر شاخص‌های فیزیولوژیک ندارد (۲۵). به نظر می‌رسد تنوع در کیفیت مطالعات، درجه نارس، نوع موسیقی و زمان استفاده از آن از دلایل این تفاوت‌ها می‌باشند.

کوبوس (Kobus) و همکاران، نیز مطالعه‌ای بر روی ۲۰ نوزاد نارس با سن بارداری کمتر از ۳۲ هفته انجام دادند. در این مطالعه نوزادان دو بار در هفته تا زمان ترخیص تحت موسیقی درمانی قرار می‌گرفتند. نتایج نشان داد موسیقی درمانی باعث تثبیت میزان تنفس و اشباع اکسیژن نوزادان نارس در خواب می‌شود. در حالی که در حالت بیداری پارامترهای حیاتی تغییر قابل توجهی نداشتند (۲۶). نتایج این مطالعه با مطالعه حاضر همسو نمی‌باشد. شاید علت این مغایرت مدت زمان، نوع موسیقی و سن بارداری نوزاد در هنگام تولد باشد.

نتایج مطالعه حاضر نشان داد، حالات چهره نوزادان گروه قنناق کمتر از نوزادان گروه موسیقی تغییر پیدا کرد. یک مرور سیستماتیک توسط اسلوون (Sleuwen) و همکاران بر روی قنناق انجام شد، نتایج این مطالعه نشان داد قنناق به خوبی حالات

از راه‌های تسکین درد می‌توان به انحراف فکر (توسط خوابیدن)، گرم کردن و لمس کردن (تحریک حس لامسه) اشاره کرد. از آنجایی که قنناق یک روش چند بعدی است و تمام موارد فوق را به‌طور همزمان برای نوزاد فراهم می‌کند، شاید به این دلیل به خوبی درد نوزاد را کنترل می‌کند. در مطالعه ایلماز (Yilmaz) و همکاران، به تأثیر قنناق بر بهبود خواب نوزاد اشاره شده است (۲۳). خواب از راه کاهش آگاهی فرد از محرک دردناک، می‌تواند درد را کاهش دهد.

نتایج مطالعه حاضر نشان داد در دو گروه قنناق و موسیقی درمانی تغییرات ضربان قلب کمتر و میزان آن نسبت به گروه کنترل زودتر کاهش یافت. بین مقایسه نمره ضربان قلب در دو گروه قنناق و موسیقی در ثانیه‌های ۹۰ و ۱۲۰ تفاوت معناداری وجود نداشت. نتایج این مطالعه نشان داد موسیقی و قنناق مداخلاتی مؤثر بوده‌اند که باعث کاهش ضربان قلب شده است، بالا بودن این شاخص در گروه کنترل نشان می‌دهد که این نوزادان نیاز به صرف انرژی بیشتر جهت سازگاری با درد ناشی از خونگیری دارند. در حالی که کاهش این شاخص در گروه‌های مداخله نشان می‌دهد که نوزادان درد کمتری حس می‌کنند و در نتیجه می‌توانند انرژی خود را جهت رشد و تکامل ذخیره کنند.

نتایج مطالعه هو (Ho) و همکاران، نشان داد میانگین تغییرات ضربان قلب و اشباع اکسیژن در گروه قنناق در تمامی مقاطع زمانی اندازه‌گیری شده به‌طور معنی‌داری کمتر از گروه کنترل بود. قابل ذکر است نوزادان قنناق شده به سرعت در دو دقیقه به سطح پایه بازگشتند در حالی که گروه کنترل در یک دوره طولانی شش دقیقه‌ای به حالت پایدار رسیدند (۲۴). نتایج مطالعه دژدار و همکاران، نشان داد قنناق تأثیر مثبتی بر شاخص‌های فیزیولوژیک از قبیل ضربان قلب

سپاس و قدردانی

پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند از همکاری معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، مدیریت و پرستاران بخش مراقبت‌های ویژه نوزادان بیمارستان شهدای خلیج فارس و والدین نوزادان شرکت کننده در مطالعه تشکر و قدردانی نمایند. لازم بذکر است که این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد و تحت حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر می‌باشد.

تضاد منافع

هیچ‌گونه تضاد منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

چهره نوزاد را سازماندهی می‌کند (۱۲) که با نتایج مطالعه حاضر هم‌راستا می‌باشد. همانطور که ذکر شد، قنداق با روش‌های مختلف، درد نوزاد و در نتیجه تغییرات چهره نوزاد را که یکی از مشخصه‌های وجود درد می‌باشد، کاهش می‌دهد.

جامعه آماری پژوهش حاضر مربوط به نوزادان نارس بود، بنابراین تعمیم نتایج به نوزادان ترم با محدودیت روبه‌رو است. پیشنهاد می‌شود در آینده تأثیر قنداق و موسیقی بر نوزادان ترم نیز مورد بررسی قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

قنداق و موسیقی درمانی می‌توانند درد ناشی از خونگیری را کاهش و علائم حیاتی را در وضعیت بهتری حفظ کنند ولی قنداق تأثیر بیشتری بر کاهش درد دارد. از آنجا که قنداق یک روش ساده و ارزان می‌باشد، می‌توان در اکثر پروسیجرهای دردناک از آن استفاده کرد.

References:

1. Safari N, Sabzaligol M, Naseri Salahshour V, et al. The effects of music on pain of heel blood sampling in infants. IJNR 2016; 11(4): 43-48. (Persian) URL: <http://ijnr.ir/article-1-1807-en.html>.
2. Standley JM, Swedberg O. NICU music therapy: Post hoc analysis of an early intervention clinical program. Arts Psychother 2011; 38(1): 36-40. doi: [10.1016/j.aip.2010.10.004](https://doi.org/10.1016/j.aip.2010.10.004).
3. Karimi R, Shabani F, Dehghan Nayeri N, et al. Effect of music therapy on physiological pain responses of blood sampling in premature infants. Journal of hayat 2012; 18(2): 76-86. (Persian) URL: <http://hayat.tums.ac.ir/article-1-33-en.html>.
4. Maroufi M, Nikoubakht F, Alimohamadi N, et al. Comparing the effect of listening to melody vs. breast-Feeding on neonates' pain intensity during heel blood sampling in neonatal intensive care unit. J Anesthesio and Pain 2015; 5(3): 45-54. (Persian) <https://www.sid.ir/paper/216228/en>
5. Johnston CC, Fernandes AM, Campbell-Yeo M. Pain in neonates is different. Pain 2011; 152(3): S65-S73. doi: [10.1016/j.pain.2010.10.008](https://doi.org/10.1016/j.pain.2010.10.008).
6. Dezhidar Sh, Jahanpour F, Firouz Bakht S, et al. The effect of swaddling method on venous sampling pain in premature infant (Randomized clinical trials). JPEN 2015; 1(4): 52-61. (Persian) URL: <http://jpen.ir/article-1-54-en.html>.
7. Zhu J, Hong-Gu H, Zhou X, et al. Pain relief effect of breast feeding and music therapy during heel lance for healthy-term neonates in China: A randomized controlled trial. Midwifery 2015; 31(3): 365-72. doi: [10.1016/j.midw.2014.11.001](https://doi.org/10.1016/j.midw.2014.11.001).
8. Mangat AK, Oei JL, Chen KE, et al. A Review

- of Non-Pharmacological Treatments for Pain Management in Newborn Infants. *Children* 2018; 5(10): 130. doi:[10.3390/children5100130](https://doi.org/10.3390/children5100130).
- 9.Neal DO, Lindeke LL. Music as a nursing intervention for preterm infants in the NICU. *Neonatal Netw* 2008; 27(5): 319-27. doi: [10.1891/0730-0832.27.5.319](https://doi.org/10.1891/0730-0832.27.5.319).
- 10.Chou LL, Wang RH, Chen SJ, et al. Effects of music therapy on oxygen saturation in premature infants receiving endotracheal suctioning. *J Nurs Res* 2003; 11(3): 209-16. doi:[10.1097/01.jnr.0000347637.02971ec](https://doi.org/10.1097/01.jnr.0000347637.02971ec).
- 11.Eskandari N, Keshavars M, Jahdi F. Effective Factors on Physiological Responses of Premature Infants to Holly Quran Recitation. *Qom Univ Med Sci J* 2011; 5(S1): 19-25. (Persian) URL: <http://journal.muq.ac.ir/article-1-622-en.html>.
- 12.Van Sleuwen BE, Engelberts AC, Boere-Boonekamp MM, et al. Swaddling: a systematic review. *Pediatrics* 2007; 120(4): e1097-e106. doi: [10.1542/peds.2006-2083](https://doi.org/10.1542/peds.2006-2083).
- 13.Sayyedrasooli A, Salimi S, Jebreili M, et al. The Effect of Swaddling on Physiological Pain Responses of Premature Infants to Nasogastric Tube Insertion: Crossover Clinical Trial. *Avicenna J Nurs Midwifery Care* 2014; 22(3): 55-63. (Persian) URL: <http://nmj.umsha.ac.ir/article-1-1269-en.html>.
- 14.Irani H, Asnaashari M, Marouzi P, et al. The effect of oral glucose solution on pain intensity of newborn immunization. *Intern Med Today* 2005; 11(1): 5-9. (Persian) URL: <http://imtj.gmu.ac.ir/article-1-184-en.html>.
- 15.Loewy J. NICU music therapy: song of kin as critical lullaby in research and practice. *Ann N Y Acad Sci* 2015; 1337: 178-85. doi: [10.1111/nyas.12648](https://doi.org/10.1111/nyas.12648).
- 16.Wigram T, Gold C. Music therapy in the assessment and treatment of autistic spectrum disorder: clinical application and research evidence. *Child Care Health Dev* 2006; 32(5): 535-42. doi: [10.1111/j.1365-2214.2006.00615.x](https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2006.00615.x).
- 17.Keith DR, Russell K, Weaver BS. The effects of music listening on inconsolable crying in premature infants. *J Music Ther* 2009; 46(3): 191-203. doi: [10.1093/jmt/46.3.191](https://doi.org/10.1093/jmt/46.3.191).
- 18.Ballantyne M, Stevens B, McAllister M, et al. Validation of the premature infant pain profile in the clinical setting. *Clin J pain* 1999; 15(4): 297-303. doi: [10.1097/00002508-199912000-00006](https://doi.org/10.1097/00002508-199912000-00006).
- 19.Stevens B, Johnston C, Taddio A, et al. The premature infant pain profile: evaluation 13 years after development. *Clin J pain* 2010; 26(9): 813-30. doi: [10.1097/AJP.0b013e3181ed1070](https://doi.org/10.1097/AJP.0b013e3181ed1070).
- 20.Reyhani T, Mohebbi T, Boskabadi H, et al. The effect of facilitated tucking during venipuncture on pain and physiological parameters in preterm infants. *Evidence Based Care* 2012; 2(2): 47-56. (persian) doi: [10.22038/EBCJ.2012.399](https://doi.org/10.22038/EBCJ.2012.399).
- 21.Pillai Riddell RR, Racine NM, Turcotte K, et al. Non-pharmacological management of infant and young child procedural pain. *Cochrane Database Syst Rev* 2011; (10): CD006275. doi: [10.1002/14651858.CD006275.pub2](https://doi.org/10.1002/14651858.CD006275.pub2).
- 22.Shu SH, Lee YL, Hayter M, et al. Efficacy of swaddling and heel warming on pain response to heel stick in neonates: a randomized control trial. *J clin nurs* 2014; 23(21-22): 3107-14. doi: [10.1111/jocn.12549](https://doi.org/10.1111/jocn.12549).
- 23.Yilmaz AE, Unsal NS, Çelik N, et al. A perspective from the practice of swaddling by Turkish mothers. *Hippokratia* 2012; 16(2): 130-136. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23935268/>.
- 24.Ho LP, Ho SSM, Leung DYP, et al. A feasibility and efficacy randomised controlled trial of swaddling for controlling procedural pain in preterm infants. *J Clin Nurs* 2016; 25(3-4): 472-82. doi: [10.1111/jocn.13075](https://doi.org/10.1111/jocn.13075).
- 25.Liwang F, Nadobudskaya DU, Lestari I. Preterm infant physiological responses to music therapy: a systematic review. *Pediatr Indones* 2018; 58(5): 242-51. doi:[10.14238/pi58.5.2018.242-51](https://doi.org/10.14238/pi58.5.2018.242-51).
- 26.Kobus S, Diezel M, Huening B, et al. Parents' perception of family-centered music therapy with stable preterm infants. *Int J Environ Res Public Health* 2021; 18(23): 12813. doi:[10.3390/ijerph182312813](https://doi.org/10.3390/ijerph182312813).

Original Article

Comparison of the Effect of Music Therapy and Swaddling on Pain Intensity Caused by Blood Sampling in Premature Infants Admitted to the Neonatal Intensive Care Unit: A Randomized Trial

***K. Mirzaee (MD)^{1*}, F. Jahanpour (PhD)², R. Gashmard (PhD)²,
AA. Karimi (MSc)³, Sh. Akaberian (PhD)^{2**}***

¹ Community Medicine Department, Medical School, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran

² Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran

³ Emergency Ward, Namazi Hospital, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

(Received 25 Sep, 2022

Accepted 23 Jan, 2023)

Background: Pain causes mental-psychological injuries in babies by affecting neuronal development. This study was conducted to evaluate effect of music therapy and Swaddling on physiological indicators and pain intensity caused by blood sampling in preterm neonates.

Method and Materials: This randomized controlled clinical trial was performed on 51 preterm neonates admitted to NICU of Persian Gulf Hospital in Bushehr. The newborns were divided into music, swaddling and control groups by random block allocation method. For neonates in music therapy group, music was played from 5 minutes before to two minutes after blood sampling, while neonates in swaddling group were swaddled with a thin sheet from 10 minutes before blood sampling to two minutes after. In all groups, HR and O₂sat were measured 30 seconds before, during, 30, 60, 90, 120 seconds after blood sampling. Also, from 30 second before blood sampling to 2 minutes after, neonates' faces were filmed and pain assessment checklist was completed each 30 seconds. Data analyzed using Kruskal Wallis H and ordinal regression tests.

Results: There was a significant difference between pain score in intervention groups, so that pain score in Swaddling group was lower than music group at 90 and 120 seconds. In intervention groups, HR changes were lower than control group. No significant difference was observed between three groups regarding O₂ saturation.

Conclusion: Results showed that swaddling and music therapy can reduce pain caused by blood sampling and keep vital signs more stable, but swaddling has a greater effect on reducing pain in newborns.

Key words: music therapy, swaddling, premature neonate, pain, blood sampling.

©Iran South Med J. All right reserved

Cite this article as: Mirzaee K, Jahanpour F, Gashmard R, Karimi AA, Akaberian Sh. Comparison of the Effect of Music Therapy and Swaddling on Pain Intensity Caused by Blood Sampling in Premature Infants Admitted to the Neonatal Intensive Care Unit: A Randomized Trial. Iran South Med J 2022; 25(5): 454-465

****Address for correspondence:** Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran. E. mail: sh.akaberian@bpums.ac.ir

*ORCID: 0000-0003-0434-2852

**ORCID: 0000-0002-9399-6673

Website: <http://bpums.ac.ir>
Journal Address: <http://ismj.bpums.ac.ir>